

Sygn. akt II C 121/11

POSTANOWIENIE

Dnia 8 kwietnia 2011 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie Wydział II Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Marcin Strobel

SSO Hanna Muranowska-Suchocka

SSR (del.) Tomasz Wojciechowski

Protokolant: sekr. sąd. Urszula Głowacka

po rozpoznaniu w dniu 8 kwietnia 2011 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa Z. P. - reprezentanta grupy złożonej z: K. P., G. Ł., A. W., M. D., B. S., T. M., M. M., P. I., S. B., M. O., J. O., A. O., Z. H., K. W. i M. W.

przeciwko: Skarbowi Państwa – Prezydentowi Miasta C., Głównemu Inspektorowi Nadzoru Budowlanego, Powiatowemu Inspektorowi Nadzoru Budowlanego w C.

o ustalenie

postanawia:

I. pozew odrzucić;

II. nie obciążać powódki Z. P. obowiązkiem zwrotu kosztów procesu na rzecz pozwanego Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa;

III. opłatę tymczasową uznać za ostateczną.

IIC 121/11

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 04 lutego 2011 roku Z. P., działając jako reprezentant grupy, wniosła o ustalenie, że Skarb Państwa - Prezydent Miasta C., Główny Inspektor Nadzoru Budowlanego w W.i Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego w C.ponosi odpowiedzialność wobec niej i pozostałych członków grupy za skutki katastrofy budowlanej pawilonu wystawowego nr(...)(...) Targów (...)z dnia 28 stycznia 2006 roku w C.. Wniosła również o rozpoznanie sprawy w postępowaniu grupowym i zasądzenie kosztów procesu.

W uzasadnieniu odniosła się do faktu opisanej katastrofy. Odpowiedzialność pozwanego wywiodła w pierwszej kolejności z art. 434 k.c., a ponadto z art. 417 k.c. Wskazała, że jakkolwiek zdarzenie miało miejsce przed wprowadzeniem art. 446 § 4 k.c., to jednak bliscy osób, które zginęły w katastrofie, mogą żądać zadośćuczynienia na zasadzie art. 448 k.c.

Do pozwu został dołączony wykaz członków grupy obejmujący łącznie 16 osób. Wskazano w nim rodzaj uszczerbku („szkoda/krzywda”). W 7 przypadkach wpisana jest utrata osoby bliskiej, w 8 przypadkach krzywda fizyczna bądź psychiczna, w 5 przypadkach straty materialne (k.32).

W piśmie z 28 lutego 2011 roku powódka, w odpowiedzi na wezwanie do uzupełnienia braków formalnych pozwu, wskazała że domaga się ustalenia odpowiedzialności w zakresie roszczeń wynikających z art. 446 § 1, 2, 3 i 448 k.c. w odniesieniu do podgrupy osób bliskich ofiarom katastrofy liczącej 6 członków, z art. 444 § 1 i 2, 445 § 1 i 447 k.c. co do podgrupy poszkodowanych na zdrowiu psychicznym i fizycznym liczącej 8 osób oraz z art. 415 i 417 przysługujących jednemu członkowi podgrupy poszkodowanych materialnie (k.374).

Pozwany, zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa, wniósł o odrzucenie pozwu, a ewentualnie oddalenie powództwa oraz zasądzenie kosztów procesu. Wskazał, że nie są spełnione przesłanki do rozpoznania sprawy w postępowaniu grupowym, gdyż nie są jednorodnjajowe, a ponadto dotyczą ochrony dóbr osobistych (k.383).

Sąd zważył, co następuje:

Postępowania grupowe normuje ustawa z dnia 17 grudnia 2009 roku o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (Dz.U. nr 7 z 2010 roku, póź. 44, dalej zwana ustawą). W art. 10 ust. 1 ustawy wskazano, że w pierwszej kolejności sąd na rozprawie rozstrzyga o dopuszczalności postępowania i w razie stwierdzenia, że sprawa nie podlega rozpoznaniu w jego ramach, odrzuca pozew.

Art. 1 ust. 1 ustawy wskazuje, że postępowaniu grupowe może toczyć się w sprawach dotyczących roszczeń jednego rodzaju, co najmniej 10 osób, opartych na tej samej lub takiej samej podstawie faktycznej. W art. 1 ust. 2 sprecyzowano, że przepisy te mają zastosowanie do roszczeń o ochronę konsumentów, z tytułu odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny oraz z tytułu czynów niedozwolonych, z wyjątkiem jednak roszczeń o ochronę dóbr osobistych. Art. 2 ust. 3 dodatkowo dopuszcza możliwość ograniczenia powództwa do żądania ustalenia odpowiedzialności pozwanego w sprawach o roszczenia pieniężne. Jest rzeczą oczywistą, że także w tym przypadku obowiązują ograniczenia przedmiotowe przewidziane art. 1 ust. 2 ustawy. Powołany art. 2 ust. 3 zwalnia jedynie z obowiązku ujednoczenia wysokości roszczeń wprowadzonego art. 2 ust. 1 ustawy w przypadku ograniczenia się do żądania ustalenia odpowiedzialności pozwanego.

W kontekście powołanych przepisów konieczne jest rozważenie możliwości prowadzenia postępowania grupowego w niniejszej sprawie. W ocenie Sądu zasadna w tym względzie była ocena negatywna.

1

W pierwszej kolejności zwrócić należy uwagę, że w większości wypadków roszczenia członków grupy, jakkolwiek niewątpliwie wynikające z czynu niedozwolonego, dotyczyły jednak ochrony dóbr osobistych.

Środki ochrony dóbr osobistych określa art. 24 § 1 k.c. wskazując, że obejmują one żądanie zaniechania określonego działania, dopełnienia czynności niezbędnych do usunięcia jego skutków, w tym złożenia odpowiedniego oświadczenia. Przepis ten wskazuje również na możliwość dochodzenia zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny. Jednocześnie w § 2 zagwarantowano możliwość dochodzenia naprawienia na zasadach ogólnych szkody majątkowej wyrządzonej wskutek naruszenia dobra osobistego. Niezależnie od wynikającej z przepisów, do których odsyła art. 24 § 2 k.c., możliwości dochodzenia naprawienia szkody, środki służące do ochrony dóbr osobistych można podzielić na majątkowe i niemajątkowe, co nie zmienia faktu, iż będą ich dotyczyć roszczenia, które ciągle uznawać należy za służące właśnie ochronie dóbr osobistych. Roszczenie o zadośćuczynienie pieniężne kwalifikuje się zatem jako majątkowy środek ochrony dóbr osobistych.

Roszczenie o ochronę dobra osobistego w rozumieniu art. 1 ust. 2 ustawy to niewątpliwie nie tylko roszczenie o charakterze prewencyjnym, ale także roszczenie zgłaszane po zaistniałym już naruszeniu. W świetle utrwalonych

poglądów dotyczących klasyfikacji środków ochrony dóbr osobistych stwierdzenie to nie może być uznane za kontrowersyjne.

Jak wynika z pozwu, w szczególności ze sprecyzowanej w nim podstawy prawnej, powódka chce w pierwszej kolejności dochodzić w niniejszym postępowaniu ustalenia odpowiedzialności pozwanego w zakresie zadośćuczynienia za śmierć osób bliskich członkom grupy. Wskazuje na to powołanie art. 448 k.c. dla oparcia roszczeń, których podstawą nie może być art. 446 § 4 k.c. nie obowiązujący jeszcze w dacie zdarzenia.

Nie ulega wątpliwości, iż nie jest możliwe objęcie tego rodzaju roszczeń postępowaniem grupowym, gdyż stanowią one niewątpliwie środki ochrony dóbr osobistych.

Nie ulega kwestii, że art. 446 § 4 k.c. nie może mieć w sprawie zastosowania, gdyż wszedł w życie z dniem 03 sierpnia 2008 roku, a więc ponad dwa i pół roku po samej katastrofie.

Istotnie nurt orzecznictwa Sądu Najwyższego dopuszcza wywodzenie roszczenia o zadośćuczynienie za śmierć osoby najbliższej z art. 448 k.c. wskazując, że może tu chodzić o dobro osobiste określane jako więzi rodzinne (uchwała z 22 października 2010 roku, III CZP 76/10, wyrok z 14 stycznia 2010 roku, IV CK 307/09, także wyrok SA w Gdańsku z 23 września 2005 roku, I ACa 554/05). Skoro jednak właściwą płaszczyzną rozpatrywania roszczenia jest tutaj konstrukcja dóbr osobistych, to niewątpliwie chodzi o ich ochronę, co wyraźnie wyłączono z zakresu możliwych do formułowania w postępowaniu grupowym roszczeń. Z tego względu zatem postępowanie należało uznać za niedopuszczalne.

Podobnie nie można było uznać za dopuszczalne dochodzenie roszczeń wywodzonych w wykazie z k. 32 z faktu doznania „krzywdy psychicznej i fizycznej”. Pojęcie krzywdy jest przeciwstawiane szkodzie jako uszczerbkowi w sferze majątkowej. Krzywda dotyczy z kolei uszczerbku w dobrach osobistych. Skoro zatem w samym pozwie stwierdzono, że źródłem roszczeń ma być doznana krzywda, to nie może budzić wątpliwości, iż roszczenia te będą dotyczyły ochrony dóbr osobistych, a więc ich dochodzenie w postępowaniu grupowym jest wykluczone.

Nie mogą skłaniać do wniosków odmiennych stwierdzenia strony powodowej zawarte w piśmie stanowiącym odpowiedź na wezwanie do uzupełnienia braków formalnych.

W pierwszej kolejności uwagę zwraca okoliczność, iż w piśmie tym wskazano na istnienie podgrup, do czego w ogóle nie odwołano się w pozwie.

Wyodrębniono w szczególności podgrupę osób „poszkodowanych materialnie” wskazując tylko na jedną osobę umieszczoną w wykazie pod pozycją 12.

W tym kontekście wskazać należy, że instytucja podgrupy pojawia się w art. 2 ust. 2 ustawy, gdzie wskazano, że ujednolicenie wysokości roszczeń może nastąpić w podgrupach liczących co najmniej dwie osoby. Wynikają z tego dwie konkluzje.

Po pierwsze nie odpowiada prawu wskazanie podgrupy jednoosobowej.

W ocenie Sądu wymagania natury ilościowej, dotyczące odpowiedniej liczby członków grupy i podgrupy, sformułowane w art. 1 ust. 1 i 2 ust. 2 ustawy, muszą być spełnione już w momencie składania pozwu. Nie wystarcza, że zostaną one zrealizowane w fazie przystępowania do grupy po dokonaniu ogłoszeń prasowych o wszczęciu postępowania oraz po postanowieniu sądu ustalającym skład grupy. Za wykładnią taką przemawia systematyka ustawy -postępowanie we wstępnej fazie, obejmującej orzekanie o jego dopuszczalności, też ma charakter grupowy, co wynika jednoznacznie z brzmienia choćby art. 3, 4 i 10. Niewątpliwie już wtedy ma miejsce dochodzenie określonych roszczeń w rozumieniu art. 1 ust. 1 ustawy, co może być objęte postępowaniem grupowym tylko jeżeli roszczenia te przysługują (według pozwu mają przysługiwać) co najmniej 10 osobom. Ponadto już wtedy istnieje grupa, skoro

przepisy mówią o jej reprezentancie wytaczającym powództwo (art. 4 ust. 1) oraz wymagają dołączenia do pozwu oświadczeń o przystąpieniu do grupy (art. 6 ust. 2).

Nie mógłby być zatem uznany za dopuszczalny pozew w postępowaniu grupowym wskazujący jako członków grupy mniej niż 10 osób. Podobnie wykluczyć należy skuteczne wskazanie podgrupy jednoosobowej.

Po drugie odnotować należy, że konstrukcja podgrupy pojawia się w art. 2 ust. 2 w kontekście art. 2 ust. 1 ustawy, który wymaga ujednoczenia wysokości roszczeń pieniężnych każdego członka grupy przy uwzględnieniu wspólnych okoliczności sprawy. Art. 2 ust. 2 ustawy łagodzi to wymaganie wskazując, że ujednoczenie może mieć miejsce w ramach podgrupy, a więc nie koniecznie w skali całej grupy.

Nie może budzić wątpliwości, iż art. 2 ust. 3 ustawy dopuszczający możliwość ograniczenia powództwa do żądania ustalenia odpowiedzialności pozwanego w ogóle wyłącza potrzebę ujednoczenia wysokości tych roszczeń, o czym mowa w art. 2 ust. 1 ustawy. Sensem tego przepisu jest ograniczenie postępowania do rozstrzygnięcia o samej zasadzie odpowiedzialności pozwanego bez wnikania w kwestię jej rozmiaru. Skoro zatem odpada potrzeba ujednoczenia wysokości roszczeń, to nie ma również możliwości odwoływania się do konstrukcji podgrupy, którą przewidziano wyłącznie w kontekście realizacji właśnie tej przesłanki dopuszczalności postępowania grupowego.

Stwierdzić zatem należy, że wyodrębnienie podgrupy osób, które wskutek katastrofy zostały uszkodzone materialnie, było bezskuteczne i nie mogło zmieniać oceny dotyczącej niedopuszczalności postępowania grupowego w niniejszej sprawie. Jak wskazano konstrukcja podgrupy przy dochodzeniu ustalenia, o którym mowa w art. 2 ust. 3 ustawy, jest bezprzedmiotowa. Ponadto nie zostało spełnione jej założenie ilościowe zakładające członkostwo w podgrupie najmniej 2 osób.

Odwołując się do powyższych uwag wskazujących na konieczność zachowania wymagań ilościowych co do liczby członków grupy także na etapie orzekania o dopuszczalności postępowania grupowego, zauważyć należy, że ograniczenie zakresu tego postępowania do osób uszkodzonych materialnie, nawet gdyby uwzględnić nie tylko jednoosobową podgrupę wskazaną w piśmie powódki, lecz także inne osoby, które w zestawieniu z k.32 wskazano jako te, które poniosły szkody materialnie, powodowałyby niedopuszczalność postępowania grupowego w kontekście art. 1 ust. 1 ustawy wobec braku wymaganych 10 członków grupy.

Kolejnym zagadnieniem wymagającym rozważenia w kontekście dopuszczalności dochodzenia zgłoszonych pozwem roszczeń w postępowaniu grupowym jest poruszona przez pozwanego kwestia ich jednorodności wymaganej art. 1 ust. 1 ustawy. Rozważyć to należy również w kontekście oparcia ich na jednakowej podstawie faktycznej.

Wymaganie to nie jest bliżej doprecyzowane. Przy wykładni tego przepisu zwrócić jednak należy uwagę, że sformułowanie to nie jest swoiste dla ustawy o dochodzeniu roszczeń w

postępowaniu grupowym, gdyż występuje również w art. 72 § 1 pkt 2 k.p.c. jako jedna z przesłanek współuczestnictwa formalnego. Odwołanie się do tej instytucji jest tym bardziej uzasadnione, że z samego uzasadnienia projektu ustawy wynika, że wolą ustawodawcy było skorzystanie z doświadczeń związanych z jej funkcjonowaniem.

Na tle tego przepisu został wyrażony pogląd, iż jednorodność musi być odniesiona do przedmiotu sporu, a dokładniej stosunków prawnych będących przedmiotem sporu, a nie tylko samych roszczeń. Oznaczałoby to, że przykładowo pieniężny charakter, wyrażający czysto zewnętrzne i formalne podobieństwo, wszystkich roszczeń nie przesądzałby o ich jednorodności. Takie ujęcie jest trafne jeśli uwzględnić specyfikę przedmiotowej kumulacji roszczeń, która stanowi swego rodzaju kompromis między dążeniem do objęcia jednym procesem wielu żądań, które nadają się do łącznego rozpoznania, a sprawnością postępowania, która przeciwstawiać się będzie nadmiernemu rozbudowaniu i zróżnicowaniu podstaw faktycznych żądań wiążącym się automatycznie ze zwiększeniem ilości materiału procesowego oraz czynności dowodowych. Podobne argumenty są aktualne w postępowaniu grupowym, które przecież konstrukcyjnie zakłada jednorodność dochodzonych roszczeń. W tym więc zakresie Sąd nie podziela formułowanych niekiedy w doktrynie poglądów (M.Rejda „Jednorodności roszczeń w postępowaniu grupowym”,

PPH 2010r., nr 8, s.22) jako wynikających z nie dość wnikliwej wykładni przepisów ustawy, a także zaniechania uwzględnienia kontekstu w postaci funkcjonowania innego przepisu o identycznej formule i od dawna ustalonym rozumieniu.

Dodatkowo stwierdzono, że występująca w art. 72 § 1 pkt 2 k.p.c. przesłanka oparcia roszczeń na jednakowej podstawie faktycznej i prawnej wskazuje, iż jednorodność wyklucza dochodzenie w ramach jednego postępowania zróżnicowanych roszczeń takich jak odszkodowanie za zniszczone rzeczy, zwrot kosztów leczenia, renta (M.Jęrzejska „Współuczestnictwo procesowe (istota, zakres, rodzaje)”, Warszawa 1975r., s. 209-210).

W ocenie Sądu powyżej zreferowane stanowisko należy zaaprobować i odnieść również do przesłanek dopuszczalności postępowania grupowego. Nie ma w szczególności dostatecznych podstaw by identycznym sformułowaniom w obu przepisach przypisywać odmienne znaczenie. Nie przesądza również brak wymagania w art. 1 ust. 1 ustawy by podstawa prawna roszczeń była jednakowa, co występuje w przypadku współuczestnictwa formalnego. Istotne jest, że w obu przypadkach w tym kontekście wskazano na konieczność istnienia „takiej samej”, z czym równoznaczne jest „Jednakowej”, podstawy faktycznej.

Nie można zatem mówić o jednorodności roszczeń w sytuacji, gdy w jednym przypadku wywodzone są ze śmierci osoby najbliższej rozumianej raz jako źródło powstania roszczeń dotyczących kosztów jej leczenia i pogrzebu (art. 446 § 1 k.c.), po raz drugi jako podstawa do zasądzenia renty alimentacyjnej (art. 446 § 2 k.c.), a po raz kolejny jako przyczyna pogorszenia sytuacji życiowej osoby bliskiej zmarłemu uzasadniająca roszczenie odszkodowawcze (art. 446 § 3 k.c.). Tym bardziej nie można mówić o jednorodności któregokolwiek z roszczeń wywodzonych z faktów opisanego wyżej typu z roszczeniami o odszkodowanie za szkody majątkowe związane z doznany uszczerbkiem na zdrowiu. Zupełnie już oczywisty będzie brak jednorodności opisanych roszczeń z żądaniami dotyczącymi pokrycia szkody na mieniu o charakterze majątkowym.

Godzi się odnotować, że w przypadku wszystkich opisanych roszczeń pojawiają się zupełnie odmienne zespoły okoliczności faktycznych. W istocie dla wszystkich członków grupy wspólny jest jedynie fakt doznania uszczerbku wskutek katastrofy budowlanej z 28 stycznia 2006 roku oraz okoliczności, które do niej doprowadziły. Nie jest to jednak wystarczające, gdyż łącznikiem roszczeń poszczególnych członków grupy nie ma być jeden tylko element stanu faktycznego. Roszczenia te mają być oparte „na tej samej bądź takiej samej podstawie faktycznej”. Oczywiście nie oznacza to, że w każdym wypadku muszą występować tożsame okoliczności, ustawodawca jednak wymaga ich istotnego podobieństwa.

Jeśli chodzi o poszczególne roszczenia, to oparte są one na zupełnie różnorodnych okolicznościach faktycznych, w ramach których można byłoby ewentualnie grupować

poszczególne wymienione w zestawieniu osoby. Nie można jednak stwierdzić, iż w skali pozwu ich roszczenia są jednorodne, tak samo jak nie można wskazać, że podstawy faktyczne tych roszczeń są choćby takie same. W żadnym wypadku w danej grupie nie byłoby nawet 10 osób. I tak jeśli chodzi o śmierć osoby najbliższej, niezależnie nawet od tego, jakie roszczenia by miały z tego wynikać, w zestawieniu z k. 32 wskazano 7 osób, co do roszczeń dotyczących strat materialnych natomiast 5 osób. W opisie rodzaju doznanego uszczerbku nie ma w ogóle sformułowań korespondujących z powołaniem w piśmie uzupełniającym braki formalne pozwu jako podstawy roszczeń art. 444 k.c.

W konsekwencji należało uznać, że zgłoszone w niniejszej sprawie roszczenia nie są jednego rodzaju, co wyklucza ich dochodzenie w postępowaniu grupowym. Nie są również oparte na choćby takiej samej podstawie faktycznej.

Dla porządku wypada dodać, że przesłanka jednorodności ma charakter ogólny i z tego względu została umieszczona już w art. 1 ust. 1 ustawy, w którym zdefiniowano samo postępowanie grupowe. Nie miałaby zatem żadnego uzasadnienia pogląd, iż nie jest ona aktualna w przypadku ograniczenia żądania do ustalenia odpowiedzialności pozwanej. To samo dotyczy wymagania dotyczącego jednakowej podstawy faktycznej żądań.

Dodać też trzeba, że sąd w postępowaniu grupowym orzeka o dopuszczalności powództwa w kształcie, w jakim zostało ono złożone i nie ma uprawnień do jego modyfikowania choćby przez selekcję poszczególnych elementów zdalnych .do tego postępowania i odrzucenie pozostałych. Nie można w ten sposób korygować ewentualnych błędów strony powodowej, gdyż brak ku temu podstawy prawnej. Za przedmiot oceny przyjmuje się zatem pozew w kształcie, w jakim on do sądu wpłynął, oczywiście przy uwzględnieniu czynności związanych z uzupełnieniem braków formalnych. Nie można natomiast ingerować w samą konstrukcję i zakres żądania. Nie można w szczególności dokonać rozdzielenia pozwu na kilka osobnych spraw uznając, iż zawarte w nim roszczenia nie są jednorodnjowe, nawet gdyby w zakresie roszczeń pod tym względem spójnym dało się wskazać z listy dołączonej do pozwu co najmniej 10 osób, którym one przysługują, co w sprawie niniejszej nie jest w ogóle możliwe. Jak wskazano na takie modyfikacje nie zezwalają obowiązujące przepisy. Przemawia także przeciwko nim wymaganie by pozew grupowy był przygotowany przez zawodowego pełnomocnika, co zakłada wysoki profesjonalizm tej czynności.

Biorąc pod uwagę wszystkie wyżej opisane kwestie Sąd uznał, że złożony pozew nie odpowiada wymogom przewidzianym dla postępowania grupowego i w związku z tym na zasadzie art. 1 O ust. 1 ustawy go odrzucił.

Rozstrzygnięcie to w żadnym zakresie nie odnosi się do kwestii zasadności formułowanych roszczeń, a jedynie do dopuszczalności prowadzenia tego rodzaju postępowania. Postępowanie grupowe jest bowiem szczególnym rodzajem postępowania cywilnego, a jego niedopuszczalność nie przekreśla możliwości występowania ze zgłoszonymi roszczeniami w trybie zwykłym. Owa niedopuszczalność oznacza jedynie niemożność żądania rozpoznania sprawy na podstawie przepisów ustawy, które pod pewnymi względami może być dla zainteresowanych wygodniejsze. Nie zamyka jednak w żadnym razie dostępu do sądu i nie stoi na przeszkodzie realizacji praw wynikających z Konstytucji czy prawa międzynarodowego. Argument ten przeciwstawić trzeba nazbyt liberalnej wykładni przepisów ustawy w zakresie dopuszczalności postępowania.

Z tych przyczyn orzeczono jak w sentencji. Mając na uwadze precedensowy charakter sprawy, brak ustalonych poglądów dotyczących dopuszczalnego zakresu postępowania grupowego oraz okoliczności powstania roszczeń objętych pozwem, Sąd odstąpił od obciążania powodów obowiązkiem zwrotu kosztów procesu na rzecz pozwanego na zasadzie art. 102 k.p.c.